

Promemoria

2.9.2022

Corinna Tammenmaa, enhetschef, justitieministeriet
Antti Kuopila, specialsakkunnig, social- och hälsovårdsministeriet

Promemoria om samarbetsavtal mellan de tvåspråkiga velfärdsområdena

Reglering som gäller avtalet

- Lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021 rd) 39 §
- Lagen om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen (616/2021 rd) 56 §
- Regeringen lämnade en proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av velfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse (RP 241/2020 rd).
- ShUB 16/2021 rd

Avtalets syfte

Enligt 39 § 1 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska de tvåspråkiga velfärdsområdena ingå ett samarbetsavtal för att garantera att de svenskspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses inom social- och hälsovården.

Bestämmelsen hänför sig till avvecklingen av samkommunen Kårkulla, som ansvarar för den svenskspråkiga specialomsorgen, och till säkerställandet av att den svenskspråkiga specialomsorgen kan tryggas också i fortsättningen. Syftet med bestämmelsen är dock att säkerställa ordnandet också av andra svenskspråkiga tjänster som det har förekommit problem med att ordna och som kan säkerställas genom samarbete och arbetsfördelning. (RP 241/2020 rd).

Postiosoite Postadress

Justitieministeriet
PB 25
FI-00023 Statsrådet
Finland

Käyntiosoite Besöksadress

Södra Esplanaden 10
00130 Helsingfors
Finland

Puhelin Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Kårkulla samkommun har till uppgift att erbjuda service till personer med utvecklingsstörning eller annan funktionsnedsättning och deras familjer. Att fortsätta med verksamheten i den samkommun som har hand om omsorgerna på svenska för personer med utvecklingsstörning har dock konstaterats vara problematiskt, då man i den kommande lagen om funktionshinderservice inte längre kan specificera vilka tjänster som ska tillhandahållas olika funktionshindersgrupper, på grund av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som är bindande för Finland. Svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning utgör en minoritet i en minoritet och är därför i en särskilt sårbar ställning. Därför vill lagstiftaren att fungerande klientrelationer inte behöver brytas och att tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inte äventyras.

Social- och hälsovårdsutskottet noterade att samarbetsskyldigheten för tvåspråkiga välfärdsområden behövs för att säkerställa att de svenskspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses inom social- och hälsovården. (ShUB 16/2021 rd).

Kårkulla

I 56 § lagen om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen om införande av en reform av social- och hälsovården (616/2021 rd) föreskrivs hur och inom vilken tidsfrist de tvåspråkiga välfärdsområdena sinsemellan ska avtala om skötseln av Kårkulla samkommuns uppgifter. Paragrafen innehåller bestämmelser om nuvarande Kårkulla samkommun, som har hand om omsorgerna om svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning, vars verksamhet ska delas upp och fortsätta vid de tvåspråkiga välfärdsområdena. Den nuvarande verksamheten tryggas dock genom att de tvåspråkiga välfärdsområdena åläggs att ingå det avtal som avses i 39 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård samt genom övergångsbestämmelser. (RP 241/2020 rd)

Social- och hälsovårdsutskottet har konstaterat att servicen för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning bäst tryggas om den ordnas i en så enspråkigt svensk miljö som möjligt. (ShUB 16/2021)

Med stöd av 56 § 1 mom. i lagen om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen om införande av en reform av social- och hälsovården överförs Kårkullas nuvarande uppgifter på området sakkunnigtjänster för utvecklingsstörda, personalen och lokalerna till Egentliga Finlands välfärdsområde. Med detta avses nuvarande Kårkulla expert- och utvecklingscentrum. Ett avtal ska ingås om de tjänster som tillhandahålls av denna personal och hur de i framtiden ska produceras för andra välfärdsområden. Avtalet ska ingås senast den 31 december 2022. Expert- och utvecklingscentret har också omfattat expertteam vars personal och lokaler är belägna i andra välfärdsområden. Dessa övergår till det välfärdsområde inom vars område de är belägna, men avtal ska ingås om deras verksamhet för att den verksamhet Kårkulla bedriver ska fortsätta på det sätt som lagstiftaren avser.

Enligt 2 mom. i paragrafen ska Kårkulla samkommuns rådgivningstjänster för personer med utvecklingsstörning och den personal som sköter dem införlivas i det välfärdsområdes verksamhet där personalen de facto sköter respektive uppgift. Om personalen har skött uppgiften även i andra välfärdsområden innan lagen om ordnande av social- och hälsovård träder i kraft ska välfärdsområdena komma överens om att tjänsterna produceras också i de andra välfärdsområdena. **Syftet med bestämmelsen**

är att säkerställa att fungerande klientrelationer inte behöver brytas och rådgivningstjänster ska vara tillgängliga i alla tvåspråkiga välfärdsområden. Man måste komma överens om frågan senast i slutet av 2022.

Enligt 3 mom. i paragrafen övergår Kårkulla samkommuns boendeserviceenheter samt samkommunens dagcenter- och arbetscenterverksamhet samt deras fastigheter, hyresavtal för lokaler och andra tillgångar som berättigar till besittning av lokaler till det välfärdsområde inom vars område lokalerna är belägna. Om man i dessa boendeserviceenheter eller i dagcenter- och arbetscenterverksamheten har ordnat tjänster också för invånare i andra välfärdsområden före 2023 är välfärdsområdena skyldiga att senast den 31 maj 2022 avtala om hur verksamheten ska fortsätta.

Ovan nämnda avtal för övergångsperioden gäller tills tvåspråkiga välfärdsområden har godkänt det samarbetsavtal som avses i 39 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård.

Samarbetsavtal mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena

Enligt 39 § 1 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska de tvåspråkiga välfärdsområdena ingå ett samarbetsavtal för att garantera att de svenskspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses inom social- och hälsovården.

Ramvillkoren för tryggnad av de språkliga rättigheterna framgår av 17 § 2 mom. i grundlagen. Enligt momentet ska det allmänna tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder. Kravet på likabehandling gäller också social- och hälsovårdstjänster. Bestämmelsen förutsätter inte bara formell likabehandling av språken utan också att den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen garanteras verklig jämlikhet bland annat i fråga om ordnandet av samhälleliga tjänster. Bestämmelsen innebär inte att samhälleliga behov i varje fall måste tryggas på samma sätt, utan en positiv särbehandling kan vara nödvändig.

39 § 2 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård ålägger välfärdsområdena att komma överens om arbetsfördelningen vid genomförandet och tillhandahållandet av svenskspråkiga tjänster:

- 1) när det är nödvändigt för att se till att de språkliga rättigheterna tillgodoses utifrån hur krävande eller ovanlig uppgiften är eller hur stora kostnader den medför. Med detta avses de tjänster som varje välfärdsområde producerar, men där samarbete behövs för att kvaliteten på tjänsterna ska vara densamma för finskspråkiga och svenskspråkiga.
- 2) i fråga om tjänster som det är ändamålsenligt att genomföra endast i en del av välfärdsområdena till följd av hur krävande eller ovanlig uppgiften är eller hur stora kostnader den medför. Med detta avses att tjänsterna koncentreras till ett eller några välfärdsområden.

I avtalet ska det enligt 2 mom. också avtalas om det expertstöd som de tvåspråkiga välfärdsområdena ger varandra vid genomförandet av tjänster på svenska. Expertstödet gäller åtminstone det expertstöd som Kårkulla erbjuder när lagen träder i kraft och dessutom eventuellt annat expertstöd som välfärdsområdena bedömer vara nödvändigt för att trygga tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna för svenskspråkiga personer inom social- och hälsovården.

När det bedöms hur krävande eller ovanlig uppgiften är eller hur höga kostnader uppgiften medför, ska dessa bedömas i förhållande till minoritetens storlek.

De uppgifter som enligt motiveringarna till regeringens proposition uppfyller kriterierna i bestämmelsen och som man därför ska avtala om är

- de expert- och utvecklingsuppgifter i anslutning till specialomsorgen som överförs från samkommunen Kårkulla till välfärdsområdenas organiseringsansvar. Kårkullas expert- och utvecklingscenters tjänster omfattar både tjänster som tillhandahålls kunderna och expertstöd och utvecklingsverksamhet som tillhandahålls för experter.
- den verksamhet vid rådgivningsbyråer för utvecklingsstörda personer, boende-, dagcenter- och arbetscenter som överförs från Kårkulla, om det inte är ändamålsenligt att tillhandahålla tjänster inom alla tvåspråkiga välfärdsområden, och tillräckliga tjänster kan tillhandahållas med hjälp av arbetsfördelningen.
- Särskilt krävande tjänster inom missbrukarvård
- Tjänster inom dygnetruntvård inom barnpsykiatri
- Vissa barnskyddstjänster (bl.a. akuta placeringar)
- Andra tjänster för personer med funktionsnedsättning än de ovannämnda
- Talterapi
- Sexualbrottsundersökningar
- Boendetjänster för äldre

Tvåspråkiga välfärdsområden ska tillsammans fastställa de uppgifter som uppfyller förutsättningarna i 2 mom. och avtala om arbetsfördelningen och samarbetet i fråga om dem i enlighet med vad som föreskrivs i paragrafen. I avtalet kan man dessutom avtala om samarbete som gäller till exempel svenskspråkiga stödtjänster (t.ex. översättnings-, tolk- och telefonrådgivningstjänster, blanketter och mallar) och digitala tjänster, men det finns ingen skyldighet till detta. (ShUB 16/2021 rd)

Med stöd av 39 § 2 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård kan de tvåspråkiga välfärdsområdena genom avtalet dock inte avvika från vad som i 11 § eller annan lag eller med stöd av lag föreskrivs om att centralisera uppgifterna. Samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena ska samordnas med de samarbetsavtal för samarbetsområden för social- och hälsovården som avses i 36 §.

Enligt 36 § 4 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska samarbetsavtalet samordnas med det samarbetsavtal mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena som avses i 39 §.

Samordning vid utarbetandet av samarbetsavtalet och godkännande av avtalet

Enligt 39 § 3 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård svarar Egentliga Finlands välfärdsområde för samordningen vid utarbetandet av samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena. Social- och hälsovårdsutskottet har konstaterat att även om det föreslås att samordningsuppdraget ska handhas av ett enda välfärdsområde, kräver uppgiften nära samarbete mellan alla tvåspråkiga välfärdsområden. Utskottet konstaterade att 39 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård möjliggör samarbete mellan tvåspråkiga välfärdsområden på olika sätt och att det inte krävs att varje tjänst koncentreras till ett enda tvåspråkigt välfärdsområde.

Social- och hälsovårdsministeriet har beviljat statsunderstöd för utarbetandet av samarbetsavtalet.

De tvåspråkiga välfärdsområden som är parter i avtalet avgör i samarbete till vilka välfärdsområden vissa uppgifter eventuellt koncentreras och hur centraliserade rådgivningstjänster kan utnyttjas till förmån för kunderna i de välfärdsområden som är parter i avtalet. Utskottet underströk dessutom vikten av att det avsätts tillräckliga resurser att bereda samordningsuppdraget för avtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena i Egentliga Finland. (ShUB 16/2021 rd)

Enligt 39 § 4 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska de tvåspråkiga välfärdsområdena höra social- och hälsovårdsministeriet innan de godkänner samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena. Samarbetsavtalet ska godkännas av samtliga tvåspråkiga välfärdsområdens välfärdsområdesfullmäktige. Det godkända avtalet ska lämnas in till social- och hälsovårdsministeriet. Däremot godkänns avtalet på HUS-sammanslutningens vägnar av sammanslutningens fullmäktige och på Helsingfors stads vägnar av stadsfullmäktige.

Om de tvåspråkiga välfärdsområdena inte når enighet om innehållet i samarbetsavtalet eller om innehållet i avtalet inte säkerställer att de svenskspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses inom social- och hälsovården, får statsrådet enligt lagen besluta om innehållet i avtalet efter att ha hört välfärdsområdena.

Tillgodoseende av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården

Justitieministeriet följer upp tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna med hjälp av en språkbarometer som genomförs vart fjärde år. Dessutom bereder justitieministeriet vart fjärde år regeringens berättelse till riksdagen om tillämpningen av språklagstiftningen. År 2017 behandlades särskilt social- och hälsovården i berättelsen.

I språkbarometern för år 2020 ses tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården över. Enligt barometern kan det konstateras att skillnaden i nöjdhet är störst inom tjänster inom svensk- och finskspråkig tandvård, mentalvård, sjukhusvård och jourer. Så var det även år 2016, men skillnaden mellan svensk- och finskspråkig service i dessa tjänster har ökat något. I allmänhet får servicen på svenska högst betyg i Österbotten och lägst betyg i Åboland. I allmänhet får servicen på finska högst betyg i Nyland och lägst i Österbotten. Även om barometrarnas resultat i huvudsak mäter tillfredsställelsen med kommunernas tjänster ordnas den tjänst som oftast fick dåligt betyg från de svenskspråkiga av sjukvårdsdistrikten, vilket är relevant även med tanke på välfärdsområdena.

Framöver kommer nationalspråksnämndernas årliga berättelser att vara en viktig källa vid utvärderingen av språktjänsternas funktion.

Uppföljning och utvärdering

Enligt 39 § 5 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska fullgörandet av samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga samarbetsområdena följas och utvärderas årligen. Ändringar i avtalet kan göras på förslag från ett eller flera tvåspråkiga välfärdsområden eller på initiativ från social- och hälsovårdsministeriet. Bestämmelser om nationalspråksnämndens skyldighet att lägga fram förslag om ändring av avtalet och följa hur avtalet fullgörs finns i 33 § i lagen om välfärdsområden.

Grundlagsutskottet betonade att statsrådet ska följa och utvärdera hur genomförandet av reformen påverkar det konkreta tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna och vid behov vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa patienternas och kundernas möjligheter att få service på sitt eget språk. (GrUU 17/2021 rd)

Vid antagningen av lagarna förutsatte riksdagen att situationen för den svenskspråkiga specialomsorgen följs upp för att den svenskspråkiga sakkunskapen och servicen för personer med utvecklingsstörning ska tryggas också i den nya omvärlden och för att resurserna för verksamheten ska vara tillräckliga. (RSv 111/2021 rd, uttalande 14)

Länkar

<https://oikeusministerio.fi/sv/uppfoljning-och-framjande>

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163678>

Språkbarometern 2020: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162838>

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160385>